

Prof. dr hab. Zenon Jasiński
Emeryt. Prof. Uniwersytetu Opolskiego
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Agnieszki Moniki Kowalczyk, *Potencjał i ryzyko wychowania w kulturze popularnej* zrealizowanej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, na Wydziale Nauk Społecznych, w Instytucie Pedagogiki, przygotowanej na seminarium doktoranckim z Pedagogiki Chrześcijańskiej pod kierunkiem dr hab. Aliny Rynio i promotora pomocniczego: dr Anny Sugier-Szerega, Lublin 2018 ss. 372+ 10 nl.

Strona formalna pracy

Podjęty przez Autorkę temat jest ważny z pedagogicznego punktu widzenia, interesujący badawczo, otwierający nowe pola badawcze, a nade wszystko mający swoje bezpośrednie związki z codzienną pracą wychowawczą. Stąd należy się zgodzić ze stwierdzeniem Autorki, że *„Współczesny nauczyciel i wychowawca nie może po pierwsze — nie dostrzegać tych wpływów i roli, jaką kultura popularna odgrywa w kontekście wychowania oraz edukacji, a po wtóre — nie może pozostawać w tej kwestii bierny. Brak zaangażowania z jego strony, a co gorsza — negowanie oczywistych faktów mogą nieść ze sobą nieodwracalne skutki, dające się zaobserwować dopiero na przestrzeni kolejnych lat, z perspektywy przyszłości. (s. 7).*

Dodajmy to nie tylko nauczyciel i szkoła powinny dostrzegać wpływ kultury na teraźniejsze i przyszłe zachowania jednostek i społeczeństwa. Grzechy zaniedbania mienionych dekad skoncentrowanych na podnoszeniu poziomu życia materialnego przysłoniły zachowania wielu jednostek oraz grup i języka, którym się posługują. Doszło do wulgaryzacji języka ojczystego nie tylko w przestrzeni prywatnej, ale także w przestrzeni publicznej. Przy okazji afery taśmowej, media zwracały uwagę nie tylko na treść rozmów, jakie prowadzono, ale także na język rozmówców, „elity politycznej”, usiany gęsto wulgaryzmami, który szokował wiele osób.

W tym kontekście refleksja nad miejscem kultury popularnej w wychowaniu jest niezwykle cenna i pożądana społecznie. Zaproponowana do analizy perspektywa potencjału i ryzyka wydaje się wielce obiecująca. Jest to ujęcie pionierskie. Dobrze, że analiza została ograniczona do dwóch obszarów ze względu na bardzo szeroki wymiar kultury popularnej, jej: definiowanie, rozumienie, formy i środki oddziaływania, przejawy, kręgi odbiorców, twórców, itd.

Autorka we wstępie sygnalizuje, skrótowo cel pracy, cel badań i główny problem badawczy.

We Wstępie na s. 6 pisze: *Praca ta stanowi próbę odnalezienia, wskazania i analizy impulsów wychowawczych ulokowanych w obszarze kultury popularnej, jako tej przestrzeni, w której*

współczesny człowiek (szczególnie młody) już niejako w sposób naturalny, a po części także konieczny, funkcjonuje na co dzień). Do celu pracy Doktorantka wraca w rozdziale metodologicznym i na str. 248, na której formułuje następujące stwierdzenie: *Przestrzeń popkultury przez długi czas była (a zdarza się, że także nadal jest) odrzucana i nie brano jej pod uwagę jako środowiska posiadającego wychowawczy potencjał. Początkowo częściej kojarzono ją z zagrożeniem. Celem niniejszej dysertacji jest weryfikacja takiego podejścia i zwrócenie uwagi na to, że w czasach, kiedy media odgrywają tak znaczącą rolę w życiu całych społeczeństw, zaś popkultura jako niezwykle ekspansywna, a zarazem wszechobecna przestrzeń jest w nich stale obecna, takie archaiczne założenie nie ma racji bytu.*). Myślę, że tak sformułowany cel pracy może rodzić inne oczekiwania od postawionych prędeż założeń. Chodzi o precyzyjne określenie czy celem pracy było odnalezienie w kulturze popularnej elementów mających wartości wychowawcze, czy celem pracy była weryfikacja poglądów dotyczących wartości wychowawczej kultury popularnej (jeśli tak, to czyich poglądów badaczy czy badanych osób). Stwierdzam, że Autorka daje szereg przykładów pozytywnego postrzegania przez badaczy roli popkultury w obszarze wychowania.

Struktura pracy

Praca składa się ze wstępu (4 str.), sześciu rozdziałów, (Roz. I – 63 str., Roz. II- 53 str., Roz. III – 43 str., Roz. IV -12 str., Roz. V- 63 str.,roz. VI- 98), zakończenia (5 str.) bibliografii, wykazu tabel, rysunków i wykresów, streszczenia rozprawy doktorskiej w języku angielskim oraz załączników (Zał. Nr 1 to autorski kwestionariusz ankiety wykorzystanej w badaniach, Zał. Nr 2, to wykaz odpowiedzi z pytania nr 6 w ankiecie, wykorzystanych w analizie jakościowej).

Nie wnoszę uwag do struktury pracy. Jej układ jest logiczny i przejrzysty. Tytuły rozdziałów i podrozdziałów dobrze oddają treści w nich zawarte.

Konstrukcja pracy jest podporządkowana realizowanemu tematowi. Trzy pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, rozdział czwarty jest rozdziałem metodologicznym, natomiast rozdziały piąty i szósty stanowią prezentację wyników badań. Struktura wewnętrzna poszczególnych rozdziałów jest poprawna i nie budzi uwag.

Ocena merytoryczna pracy

Roz. I Wychowanie i jego właściwości

Słusznie, że rozważania w pracy rozpoczęto od rozdziału poświęconego kwestiom wychowania, który jest właściwym wprowadzeniem do tematu rozprawy. Na jego treść składają się takie zagadnienia jak: *wychowanie jako podstawowa kategoria pojęciowa, pedagogiki jako*

nauki, cele wychowania, społeczny kontekst wychowania, socjalizacja i inkulturacja jako procesy istotne w kontekście wychowania, zjawiska ryzykowne w przestrzeni wychowawczej - kontekst rzeczywistości medialnej, a w nim szereg szczegółowych zjawisk zachowań ryzykownych, z którymi ma do czynienia młody człowiek, uczestnik kultury popularnej. Doktorantka za szczególnie dostrzegalne w mediach a „pośrednio w popkulturze” uznała takie zachowania ryzykowne jak: manipulacja, kwestia tożsamości, niewłaściwe rozumienie miłości, pornografia, przemoc, sphykanie relacji społecznych, podsycanie antagonizmów społecznych, promowanie materialistycznego i konsumpcyjnego stylu życia, współczesny kult ciała, podejście do wartości duchowych.

W treści pracy podejmuje rozważania w oparciu o literaturę i portale internetowe, natomiast w zakończeniu roz. I na s. 73 wymienia szereg problemów, zjawisk i procesów z którymi mamy do czynienia, chociaż zdaniem Doktorantki są one równie istotne jak „brutalizacja życia społecznego i jego wulgaryzacja, upadek autorytetów moralnych, koncentracja na dobrach konsumpcyjnych, itd. Nasilanie się tych zjawisk jest niepokojące i groźne dla wychowania.

Autorka odwołuje się do poglądów szerokiego kręgu autorów polskich jak i zagranicznych, różnych kierunków i nurtów, głównie koncentruje się na pedagogach związanych z kulturą, co jest w pełni uzasadnione. Został zarysowany dobrze obraz problemów współczesnego wychowania. Nie mniej odczuwam tu brak odwołań do poglądów: Bogdana Suchodolskiego, Kazimierza Denka, Stanisława Kawuli, Tadeusza Lewowickiego, Zbigniewa Kwiecińskiego, Katarzyny Olbrycht czy Jerzego Nikitorowicza .

Roz. II Kultura popularna oraz kontekst towarzyszących jej zjawisk

Ważnym dla pracy jest rozdział II, w którym Autorka podejmuje źródła powstania kultury popularnej, próby jej definiowania, na tle pojęcia kultury w ogóle oraz cechy charakteryzujące kulturę masową, kulturę mediów. oraz popkulturę w ujęciu wielu autorów.

Niezwykle cenna jest analiza nowych zjawisk z jakimi mamy do czynienia w kulturze, w tym głównie w kulturze popularnej, zwłaszcza charakterystyka tych zjawisk, wsparta interesującymi i trafnymi przykładami, odnoszącymi się do polskiej rzeczywistości społeczno- kulturowej i politycznej.

Rozdział ten świadczy o dobrej orientacji teoretycznej w podjętej problematyce, ale także znajomości polskiej rzeczywistości medialnej .

Zostały tu szerzej omówione takie zjawiska jak globalizacja w kulturze i ogólnie w mediach,

mediatyzacja rzeczywistości społecznej, infotainment i tabloidyzacja, makdonaldyzacja i zjawisko celebrytyzacji.

Roz. III. Oddziaływanie kultury popularnej

Rozdział ten wydaje się kluczowy dla tematu pracy, ponieważ przedmiotem analizy stały się sposoby oddziaływań popkulturowych na odbiorców i główne cechy tych oddziaływań: (masowość, wykorzystanie mediów jako podstawowego środka przekazu, szybkość przekazu, spontaniczność i nieprzewidywalność przekazu, upowszechnienie kultury i treści, współtwórczość i hipertekstowość), tu także rozwinięto wątek potencjału wychowawczego tkwiącego w kulturze popularnej i ryzyka wychowawczego. Na uwagę zasługują autorskie definicje: potencjału wychowawczego (s. 136) i ryzyka wychowawczego (138). Interesująco zaprezentowano związki edukacji i mediów, w tym polskie osiągnięcia związane z wykorzystaniem mediów w edukacji, w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Nigdy już potem nie powtórzyliśmy w takiej skali eksperymentu masowego doskonalenia nauczycieli za pośrednictwem telewizji

i radia. Syntetycznie przedstawiono działalność upowszechniającą naukę Kościoła katolickiego w Polsce poprzez media formy kultury masowej, jako przykłady potencjału wychowawczego kultury popularnej oraz stosunek Kościoła do mediów i religijności. Wartościowa jest też refleksja nad zagrożeniami w popkulturze a dotyczącymi takich zjawisk jak seksualność i konsumpcjonizm.

Roz. IV Metodologia badań własnych

Rozdział metodologiczny składa się z następujących podrozdziałów :*Przedmiot, cel badań i problemy badawcze, hipotezy badawcze, metody, techniki i narzędzia badawcze, Organizacja i przebieg badań, charakterystyka badanej grupy.*

We wstępie do tego rozdziału Autorka informuje, że w pracy zastosowała w badaniach podejście triangulacyjne, tj. połączenie badań ilościowych z badaniami jakościowymi ze względu na specyfikę badań i złożoność uwarunkowań. Autorka swoje stanowisko uzasadnia następująco: *Zastosowanie obu orientacji metodologicznych wynika z faktu i konieczności oparcia badań z części jakościowej na wynikach uzyskanych pierwszej - ilościowej. Takie rozwiązanie pozwoli bowiem na uniknięcie subiektywizmu związanego z osobą badacza . Podejście takie jest w pełni zasadne, aczkolwiek podejście w pełni jakościowe byłoby tu bardziej uzasadnione.*

Można było zastosować metodę analizy tekstów, lub sięgnąć do tradycyjnej metody badań pedagogicznych jaką jest metoda monografii pedagogicznej (badania ankietowe mogłyby być wykorzystane jako technika pomocnicza).

Szkoda, że nie wyodrębniono celów szczegółowych., dobrze się stało, że problem główny został rozbudowany w rozdziale metodologicznym o problemy szczegółowe.

Główny problem badawczy Autorka zawarła w pytaniu: *Jakie cechy i zjawiska zachodzące w obrębie kultury popularnej posiadają znaczenie wychowawcze?* (s. 164). Takie sformułowanie problemu głównego jest do przyjęcia ze względu na fakt, że związany jest on z badaniami ilościowymi jak i jakościowymi. Problem główny został uszczegółowiony w postaci 7 pytań szczegółowych do badań ilościowych i 4 pytań do badań jakościowych. Zostały one sformułowane w postaci pytań rozstrzygnięcia jak i dopełnienia. Problemy do badań ilościowych koncentrują się głównie na odbiorze kultury popularnej, niesionych wartościach, autorytetach, wzorcach, stylu życia, zagrożeniach, natomiast problemy szczegółowe odnoszące się do badań jakościowych koncentrują się na potencjale kultury popularnej, jej zagrożeniach, wartościach czerpanych przez młodzież z kultury popularnej. Do problemów tych sformułowano hipotezy, podzielone analogicznie do części badań ilościowych jak i jakościowych. Do hipotez tych Autorka odwołuje się w rozdziałach empirycznych i zakończeniu pracy

Jeżeli prowadzimy badania terenowe to powinny być uwzględnione zmienne i odpowiadające im wskaźniki, i wskazanie w jakich materiałach będziemy szukać określonych zmiennych i wskaźników. Przyjęcie koncepcji badań mieszanych nie zwalnia z potrzeby uwzględnienia zmiennych i wskaźników w odniesieniu do części badań ilościowych. Są one konieczne do analizy wyników badań. Uchwycenia związków i zależności między zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi. Sądę, że ten brak zmiennych i wskaźników wynika z chaosu metodologicznego z jakim mamy w zakresie badań metodologicznego. Brak jest jednoznacznych wskazań jaka powinna być procedura w pracach wykorzystujących strategię mieszaną w badaniach. Autorkę usprawiedliwia w części to, że badania ilościowe miały za zadanie wyłonienie określonych faktów i zjawisk a nie ich zależności. Zmienne te mogły pomóc w interpretacji niektórych wyborów w analizie badań jakościowych.

Z dalszej części rozdziału metodologicznego dowiadujemy się, w skonstruowanym arkuszu pytano badanych o miejsce zamieszkania i płeć. (W interpretacji tych zmiennych nie wykorzystano. Autorka zapewne bała się, że praca się zbytnio rozrośnie). Wybrano metodę sondażu diagnostycznego, po to aby poznać opinie i poglądy uczniów dotyczące odbioru popkultury, to należało uwzględnić fakt różnicowania tych poglądów z względu na zmienne. Obok

uwzględnionych zmiennych: miejsce zamieszkania, płeć, typ szkoły dobrze byłoby uwzględnić: poziom wykształcenia rodziców, sukcesy w nauce szkolnej, przynależność do zespołów i kół zainteresowania, stosunek do wiary, poziom religijności uczestnictwo w różnych formach popkultury.

Z badawczego punktu widzenia ważne stają się pytania np. jak stosunek do wiary i poziom religijności wpływał na odbiór zagrożeń w popkulturze, określenie granic, tego co można publikować, czy wybór osób związanych z religią i duchowością? Jak na to samo pytanie odpowiedzieliby uczniowie dobrzy i słabi? jak mieszkańcy wsi a jak miasta.

Lektura Roz. V pozwala na stwierdzenie, że kilka z tych zmiennych zostało uwzględnionych w interpretacji wyników badań ankietowych. Brano tu pod uwagę aktywność uczniów w różnych formach kultury popularnej, częstotliwość uczestnictwa w różnych formach, opinie ze względu na aktywność. Szkoda, że te kwestie zostały pominięte w rozdziale metodologicznym.

Swoją koncepcję badań mieszanych Autorka przyjęła za Johnem W. Creswellem,”. W badaniu został zastosowany sekwencyjny schemat eksplanacyjny, który polega na prowadzeniu badań w dwóch fazach. W fazie pierwszej gromadzono i analizowano dane ilościowe, natomiast w fazie drugiej pozyskiwano i analizowano dane jakościowe. Punktem wyjścia w fazie drugiej są wyniki ilościowe z fazy pierwszej”.(John W. Creswell , *Projektowanie badań naukowych. Metody ilościowe i mieszane*, Wyd. UJ, Kraków 2013). Faza pierwsza zakładała zebranie wyników ilościowych , posłużyły one do ustalenia obszarów w badaniach jakościowych. (s. 173).

W rozdziale metodologicznym zwykle charakteryzuje się badaną grupę ze względu na jej skład wiekowy, strukturę demograficzną, społeczną itd. Autorka prezentację badanej grupy zaczyna od charakterystyki pokolenia ekranowego (pokolenia Internetu i komórki), do którego należą trzecioklasiści. Odwołuje się przy tym do różnic między między pokoleniem rodziców a młodym pokoleniem, nazywanym często pokoleniem cyfrowym, e-pokoleniem, pokoleniem ekranowym (T. Goban-Klas, D. Bis. M. Siemiński) sformułowanym przez Dona Tapscotta, które wskazują na istotne różnice, postawy i zachowania młodego pokolenia. Właśnie te różnice, których konsekwencją inne odczytywanie rzeczywistości i zachowania społeczne są ściśle związane z kulturą popularną. Autorka słusznie uznała, że świadomość tych różnic, i ich istota, ze względu na przedmiot badań, wymaga podkreślenia w charakterystyce badanej grupy.

W fazie badań ilościowych wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i technikę badawczą jaką była ankieta. Badania przeprowadzono wśród 19% uczniów klas trzecich uczęszczających w roku szkolnym 2017/2018, do siedmiu szkołach ponadgimnazjalnych, w Tomaszowie Mazowieckim (województwo łódzkie). Każda ze szkół była reprezentowana w badaniu przez jedną wylosowaną klasę trzecią. W badaniach uczestniczyło 184 uczniów, w tym 106 uczniów liceów (58%) oraz 78 uczniów techników (42%), bowiem żadna z klas ZSZ nie została wylosowana. Ponadto 70 osób, tj. 38% badanych uczniów stanowili mężczyźni, zaś liczba kobiet wyniosła 114, czyli 62% ogółu badanych.

Kwestionariusz ankiety składał się z 15 pytań otwartych, półotwartych i zamkniętych. Jej wyniki zostały spożytkowane w Roz. V, natomiast pytanie 6 dotyczące osób znaczących dla badanych, uzasadnienie ich wyboru zostało wykorzystane w badaniach jakościowych. Rozdział metodologiczny ma charakter ogólny, natomiast wiele treści szczegółowych związanych z metodologią prowadzonych badań znajdujemy w rozdziałach empirycznych Np.: takich jak charakterystyka potencjału kulturowego Tomaszowa Mazowieckiego, teoretycznych odniesień do przyjętych koncepcji badawczych, uzasadnienie określonych kroków badawczych. Takie podejście pozwala na bezpośrednie wiązanie interpretacji z wyników badań z teoriami pedagogicznymi, psychologicznymi czy też nauk o mediach. Byłoby jednak dobrze gdyby rozdział metodologiczny był komplementarny, zawierał w miarę precyzyjny opis planowanych procedur badawczych zarówno w części ilościowej jak i jakościowej.

Roz. V Postrzeganie kultury popularnej przez badaną młodzież

Badania przeprowadzone przez Autorkę, w oparciu o kwestionariusz ankiety, dostarczyły wielu ciekawych danych, potwierdzających tezy głoszone przez badaczy, mówiące o pokoleniu kultury cyfrowej, czy e-pokoleniu, potwierdzających cechy młodzieży przynależnej do kultury popularnej. Dla 87,42% badanych podstawowym źródłem wiedzy jest Internet, dla 6,92% telewizja a prasa, radio, odpowiednio po 1,89%. Książka była źródłem wiedzy tylko dla 1,26%. Z Internetu korzystało każdego dnia 98,36%, z tego 52,46% codziennie co najmniej 4 godziny. Największą popularnością cieszyły się portale społecznościowe, na drugim miejscu portale rozrywkowe, na trzecim sklepy internetowe, ostatnie (ósmie) miejsce zajęły blogi. 7 osób w ogóle nie korzystało z portali edukacyjnych. Ciekawe są informacje na temat częstotliwości korzystania i odwiedzania przestrzeni, w których mamy do czynienia z wytworami kultury: 56, 88% badanych nie była w galerii sztuki, 47, 5% na wystawach, 25% w muzeum a 26 na koncertach, 7,6% nie korzysta z telewizji, 11,4 nie korzysta z prasy, 10,9% z radia. Na co dzień z Internetu korzystało 96,7%, telewizji 43,1%, radia 38,5%. Młodzież poszukuje w 78,4% muzyki, 48,6%

filmów, 47,5% zainteresowań tematyki hobbystycznej, 39 (ranga 6), kulinaria , 7,6%, duchowość i religia 7,6%, ostatnie miejsce zajęło życie celebrytów 5,46%. Ciekawe są również cechy, wartości postawy i style życia wiązane przez młodzież z kultura popularną. 10 pierwszych miejsc zajęły: sława (121 wskazań), bycie na „topie” (116), bogactwo (89), wolność (87), materializm (84), ambicja (78), miłość (70), głupota (70), oryginalność (67), seksualność (67). Autorka zwraca uwagę, że na drugim biegunie znalazło się 15 cech, z najmniejszą liczbą wyborów: pokora (9), harmonia (12), oszczędność (14), pomocniczość (15) troska o rozwój duchowy (16), odpowiedzialność (17), współodczuwanie (17), „ uznawanych powszechnie za pozytywne i na ogół pożądane”. Badana młodzież dostrzega elementy kultury masowej, które nie powinny być upowszechniane i stanowią granice kultury popularnej: najwięcej głosów wskazujących na granicę w kulturze popularnej była pornografia (98 wskazań), dyskryminacja(67), przemoc (65) , szantaż (61), obraza uczuć religijnych (49), wulgarny język (39), nagość (35), Kłamstwo (31), straszenie (20), jako najłagodniejsze uznano: „robienie złośliwych dowcipów” (17). Aż 65% badanych dostrzega w kulturze popularnej zagrożenia: na pierwszym miejscu jest wulgarny język (80%), kłamstwo (64,17%), na ostatnim miejscu szantaż.

W badaniach udało się uchwycić cechy przypisywane celebrytom. Autorka wszystkie wypowiedzi podzieliła na cztery kategorie: I -związane ze sławą, rozpoznawalnością (347 wskazań), II- związane ze statusem zawodowym, materialnym, promowanymi postawami, aktywnością i stylem życia (171 wskazań), III- związane z cechami charakteryzującymi daną osobę (152) , IV inne (16).

Wyniki badań zostały zestawione w tabelach i wykresach . Autorka umiejętnie interpretuje uzyskane wyniki, odwołuje się do badań innych autorów, a także do kontekstu kultury popularnej, wykazuje się przy tym bardzo dobrą znajomością zagadnienia.

Rozdział zamyka weryfikacja hipotez odnoszących się do badań ilościowych.

Nie potwierdziła się hipoteza 3 głosząca, że „większość uczniów uznaje za ważną dla nich grupę osób obecnych w przestrzeni popkulturowej, która związana jest z kategorią inspirowania/motywacja” oraz hipoteza 6, która miała postać: „do cech charakterystycznych kultury popularnej młodzież zalicza przede wszystkim: przyjemność, tolerancję, oryginalność, konsumpcjonizm i głupotę”. Pięć najbardziej charakterystycznych cech, kojarzących się według ankietowanych z popkulturą to: sława, bycie na topie, bogactwo, wolność i materializm (s. 243).

Roz. VI Przegląd i analiza wybranych przejawów kultury popularnej ze szczególnym uwzględnieniem elementów związanych z pojęciami potencjału i ryzyka

Rozdział VI oparty jest na badaniach jakościowych, z wykorzystaniem koncepcji Johna W. Creswella procedury gromadzenia i analizy szerokiego spektrum materiałów

audiowizualnych (a także. E. Babbiego i K. Koneckiego) Wymienione materiały zostały pozyskane przez Autorkę w ramach własnych badań, a także pośrednio za sprawą odpowiedzi uczniów na pytanie 6 ankiety

W rozdziale tym Autorka koncentruje się na elementach kultury popularnej, które w myśl definicji Autorki, posiadają potencjał wychowawczy oraz takich elementów popkultury, które obarczone są ryzykiem uzyskania rezultatów odmiennych od zakładanych.

Punktem wyjścia do analizy było wyodrębnienie kategorii głównych, które zostały nazwane tu „sferami” i bardziej ogólnie ujmują określone działania osób wymienionych w poszczególnych obszarach. Wyodrębniono tu następujące sfery:

1. *Sfera rozrywki - obejmuje podkategorie: muzyki, filmu/sztuki, modelingu, blogowania, inspiracji/motywacji oraz kulinariów.*
2. *sfera fizyczna - obejmuje podkategorię sportu.*
3. *sfera duchowa — obejmuje podkategorię duchowości i religii.*
4. *sfera społeczna — obejmuje podkategorię: polityki oraz dziennikarstwa.*
5. *sfera intelektualna — obejmuje podkategorię nauki*

Wykorzystując materiały audiowizualne (w myśl koncepcji wizualnej teorii ugruntowanej K Koneckiego): fotografie, broszury, plakaty, ulotki, memy internetowe, wytwory sztuki, nagrania audio i wideo, a także teksty utworów itp. oraz analizie materiałów zastanych, tj. m.in. treści wywiadów, wpisów z forów internetowych, portali społecznościowych, artykułów prasowych i internetowych, wypowiedzi medialnych poddano je analizie (indywidualnej lub zbiorczej) — w zależności od analizowanego kontekstu) według wypracowanego przez Autorkę klucza, który uwzględniał następujące kryteria:

1. *Rodzaj przekazu (np. tekst, obraz, audio, wideo).*
2. *Przestrzeń obecności (np. rzeczywistość wirtualna, która obejmuje m.in.: blogi, videoblogi, fora, strony www, portale społecznościowe; rzeczywistość pozawirtualna).*
3. *Nadawca.*
4. *Potencjalny odbiorca.*
5. *Wartości/antywartości-zagrozenia (obecne w przekazach).*
6. *Pozostałe cechy (elementy charakteryzujące dany przekaz, wcześniej nieuwzględnione).*

Analizy elementów popkultury miały na celu uchwycenie elementów istotnych wychowawczo, a powiązanych z przyjętymi pojęciami: potencjału i ryzyka. Co się w pełni udało.

Rozdział ten jest dowodem dużej wiedzy z zakresu mediów, kultury popularnej, wielkiej pracowitości, umiejętności selekcjonowania i umiejętności odczytania intencji twórców, wartości

i krytycznej oceny. Autorka odkrywa przed czytelnikiem nieznaną świat kultury cyfrowej, który ma tak bardzo różne oblicza i intencje. Dzięki przyjętemu kluczowi ułatwia czytelnikowi ocenę wartości jakie propaguje określony portal, strona internetowa, program, wydarzenie, akcja czy tekst. Autorce udało się w oparciu o wybrane przykłady wykazać, że kultura popularna zawiera wiele elementów pozytywnych, dlatego powinna być wykorzystywana przez system edukacyjny i nauczycieli. Podkreśla, że obok pozytywów niemało jest elementów popkultury, przed którą powinniśmy młodzież chronić, i że do odbioru tej kultury powinna ona być przygotowana w szkole.

Rozdział VI zamyka podsumowanie i odwołanie do hipotez postawionych do części pracy realizowanej poprzez badania jakościowe. Stosunkowo precyzyjnie udało się Autorce, w odniesieniu do wybranych przykładów elementów popkultury, wykazać tkwiący w nich potencjał, który może się przyczynić do wspierania edukacji i uczniów, uczynić ją bardziej atrakcyjną, aktualną i poszukującą., ale także wskazać na istniejące zagrożenia, które mogą być destrukcyjne dla szkolnej edukacji .

Pracę zamyka zakończenie

Doktorantka umiejętnie podsumowuje swoje rozważania i wyniki badań, skłania do namysłu i refleksji nad wykorzystaniem potencjału z jakim mamy do czynienia, w dużej mierze, w kulturze popularnej. W zakończeniu stwierdza, że hipoteza główna zweryfikowała się pozytywnie, nie odnosi się do hipotez szczegółowych, gdyż uczyniła to prędkiej w Roz. V i Roz. VI.

Ważne są też wnioski natury praktycznej. Proponuje aby resort edukacji wprowadził do podstawy programowej edukację medialną jako odrębny przedmiot a nie jako ścieżkę programową. Autorka uważa, że osoby zajmujące się wychowywaniem powinny aktualizować swoją wiedzę o świecie i wydarzeniach, gdyż wpływają one na zmiany w kulturze popularnej, aby jak najlepiej wykorzystać tkwiący w niej potencjał a z drugiej strony zapobiegać czynnikom destrukcyjnym.

W pracy udało się Autorce ustalić i uporządkować wiele kwestii związanych z funkcjonowaniem i rozumieniem kultury popularnej. Praca ma ona ważny wymiar praktyczny wskazujący na niewykorzystany potencjał w kulturze popularnej w polskim systemie edukacyjnym. Praca zawiera 35 tabel, 58 rysunków, 33 wykresy, obszerną bibliografię oraz netografię.

Uwagi: Jeśli praca miałaby zostać wydana drukiem do czego zachęcam Autorkę, to konieczne byłoby:

1. zamieszczenie krótkiego słownika wybranych nowych terminów użytych z zakresu kultury i mediów, w części obcojęzycznych (nie każdy ma pod ręką „Słownik terminów medialnych”, nie wszyscy muszą być specjalistami od kultury popularnej).
2. Na diagramach i w tabelach należy podawać wartości także w %
3. Rozważenie czy nie należy zrezygnować z zamieszczenia niektórych tekstów popkulturowych (nie ma powodów do upowszechniania wulgaryzmów i czegoś co nie zasługuje na miano kultury) i tekstów, które mogą naruszać dobra osobiste osób ich dotyczących.
4. Uzupełnienie rozdziału metodologicznego o zmienne i wskaźniki lub wyjaśnienie z jakiego powodu ich nie uwzględniono
5. Warto również zestawić w tabeli to, co może być traktowane za potencjał, a co za ryzyko (zagrożenie) w kulturze popularnej jako podsumowanie badań

Konkluzja

Autorce pracy udało się wykazać, że w popkulturze jest duży potencjał, jest on atrakcyjny dla młodzieży, z racji bliskości, ale jest on „jeszcze w znacznym stopniu niezagospodarowany”

Wnikliwa penetracja stron internetowych, różnego rodzaju wydawnictw, druków ulotnych programów telewizyjnych, artykułów prasowych, tekstów zamieszczanych na profilach społecznościowych itd. pozwoliła Autorce na zgromadzenie niezwykle interesującego i obszernego materiału badawczego, który został poprawnie spożytkowany w procesie badawczym. Doktorantka używa poprawnej terminologii, wykazała się dużą wrażliwością na szereg problemów społecznych, stara się być obiektywna w interpretacji materiału, nie unika tematów i spraw drażliwych, mając świadomość, że popkultura kieruje się niejednokrotnie inną logiką.

Recenzowana dysertacja mgr Agnieszki Moniki Kowalczyk, spełnia wymagania stawiane przez Ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Ustawie i Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r. (Dz. U RP 164 poz. 1365) oraz Ustawa z 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U 2011 nr 84, poz. 455) z późniejszymi zmianami, w związku z powyższym informuję, a także w świetle USTAWY z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, (Dz.U. 30 sierpnia 2018 r. poz. 1668), że **pracę oceniam pozytywnie i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów w przewodzie doktorskim.**

Myślina, 9 grudnia 2018 roku

prof. dr hab. Zenon Jasiński